Radu Gyr

Stele pentru leagăn

Fundația **Justin Pârvu**

Radu Gyr

Stele pentru leagăn

“Monicuței dragi, Luminița, pentru care e
scrisă cartea aceasta - iubirea tăticului”.

Radu Gyr, 28.III.1939

Cântecele Cărții

Cuvânt înainte **4**

Prefață la aceste cântece **10**

Leagăn mic **15**

Mărțișor **16**

Alt mărțișor **18**

Rugăciune **20**

Cântec pentru prichindel **22**

Cântec de leagăn **25**

Copil bolnav **28**

Luminiță **30**

Somn **32**

Cântec pentru somnul Luminiței **34**

Cleștar **38**

Prichindel **40**

Leagăn de toamnă **43**

Elegie **47**

Moș Crăciun **50**

Nani, nani, leagăn de vioară **52**

Și când tăticul s-o fi dus **54**

Destin **56**

Leagăn mic **60**

Biografie **62**

Cuvânt înainte

Nume de poveste
de **Radu Popa** *(Gyr)*

Radu Popa Gyr – nepotul poetului Radu Gyr;
dirijor permanent al Filarmonicii „Banatul” Timişoara

Cele 20 de *Cântece cu luminițe* reunite în prezentul volum, intitulat *Stele pentru leagăn* (publicat o singură dată, în anul 1936), deconspiră, pentru cititori, o altă latură total necunoscută a stilului poetic al lui Radu Gyr. Concepute după naşterea unicei sale fiice, Monica Luminița, şi dedicate ei, ciclul *Stele pentru leagăn* face loc apariției unei alte identități poetice, mai puțin cunoscută, dar puternic contrastantă în raport cu eticheta lirică recunoscută a poeziei de detenție care l-a consacrat. Astfel vom descoperi încet, la Radu Gyr, o altă zonă a sensibilității sale, izvorâtă din ipostaza de părinte, din care se nasc bijuterii lirice splendide, reliefate de o blândețe şi de o delicatețe nebănuite, de o gingăşie moale (puțin asociată stilului său cunoscut, incisiv şi direct), de o puritate sonoră limpede şi senină, toate reunite sub bolta dragostei pentru fetița lui.

Deopotrivă încântat, dar şi copleşit sufleteşte de dragostea părintească, poetul ştie că de-acum „Are tata o fetiță. Luminiță”. Pentru care e foarte mândru; iar geniul său creator nu pregetă să se arate, zămislind Luminiței sale nestemate lirice emoționante, pline de simplitate, de culoare şi de tandrețe.

Natura reprezintă germenul esențial de inspirație pentru somnul Luminiței: cărăbuşi, crini, păuni, şi însăşi luna vin să se alăture demersului său blând şi mângâietor, rămânând camarazi de alint ai tăticului cel fericit, pe toată întinderea volumului. Cu trecerea anilor, crinii gingaşi din cântecele Luminiței vor deveni mâinile suave ale Mântuitorului coborât în celulă, întru alinarea celor suferinzi.

Luminița, adică lumina lui cea mică, primeşte în dar 20 de cântece ce reunesc întregul capital sentimental patern: dragoste, farmec şi alint. Din jocul cântului „Are tata o fetiță. Luminiță”, un joc cu crăițe şi licurici, se naşte, fără ca poetul să bănuiască, un nou nume de fetiță: Luminița. Astfel Radu Gyr devine şi creator de nume. De nume de poveste. Povestea Luminiței transcede timpul, născând un nume pe care-l poartă şi astăzi sute şi sute de copile; iar din adâncul fiecărui nume, Luminița se înalță, zburând, zâmbet de tătic blând şi talent uriaş de poet.

Nu bănuia la vremea aceea că, peste timp, Luminița sa, avea să îl aştepte zi de zi, ceas de ceas, necontenit, vreme de 20 de ani... Plata Luminiței pentru cele 20 de cântece urma să adune 20 de ani de aşteptare... „Şi când tăticu s-o fi dus”... „Seraful cel bălai” nu avea cum să înțeleagă că, „tăticul era dus” pentru credința sa pe care a iubit-o necontenit şi de care nu s-a lepădat niciodată. Era plecat, pentru că bunul Dumnezeu rânduise că, tăticul cel poet, tatăl Luminiței, avea să devină el însuşi lumină. Lumină călăuzitoare, limanul salvator pentru sufletele sfinților mucenici români, condamnați, întemnițați şi torturați pentru credința şi pentru dragostea lor de neam.

Douăzeci de cântece cu luminițe

Odorul meu îl port bijuterie,
o rază de bujor într'un pahar.
Or'ce sărut al lui e o cutie
unde surâde un mărgăritar.

I

Prefață la aceste cântece

Mi-am făcut din viață călimară
și-am întins în vânăta-i cerneală
trist condei de àfină amară
și peniță verde, de cocleală.

Pentru anii mei de foc și lună,
pentru grava vieții alăută,
ca să cânt mi-am împletit cunună:
otrăvită stemă de cucută…

Mi-era mâna veche de șindrilă,
când spre cântec se pleca încet.
Îl dospeam cu degete de-argilă;
cântecul, burete de oțet.

Dar când leagăn leagănă beteală
și'nflorește luminiță vie,
ineluș, crâmpei de stea, migdală,
pui, să-l sufli'n vânt, de păpădie,

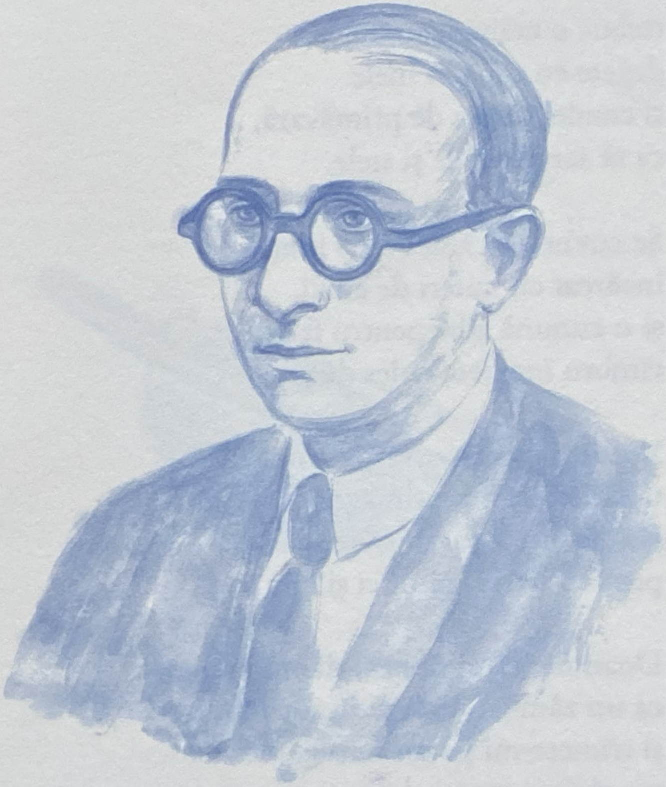

Radu Gyr

trebue o mână iconară,
degete cu rouă în inele
şi condei ceresc de primăvară,
ca să scrie lebede şi stele.

Se cuvin un cântec ca o luntre,
încărcat cu nuferi de emai,
şi-o cunună albă pentru frunte:
cimbru îngeresc cules din rai.

Vreau un viers: cais şi dimineaţă,
tămâios, senin, primăverin,
vis, lăstun şi cărăbuş de ghiaţă,
piersici, harfă, pitulici şi crin…

Doamne, fă minunea: dă-mi cunună
ca un zâmbet, mâini de aur pur
şi trimete-mi pe un fir de lună
un plaivas cu totul de azur.

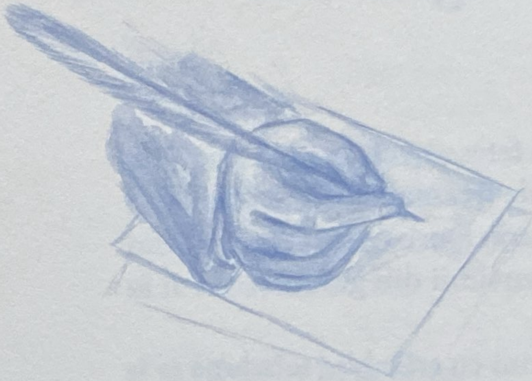

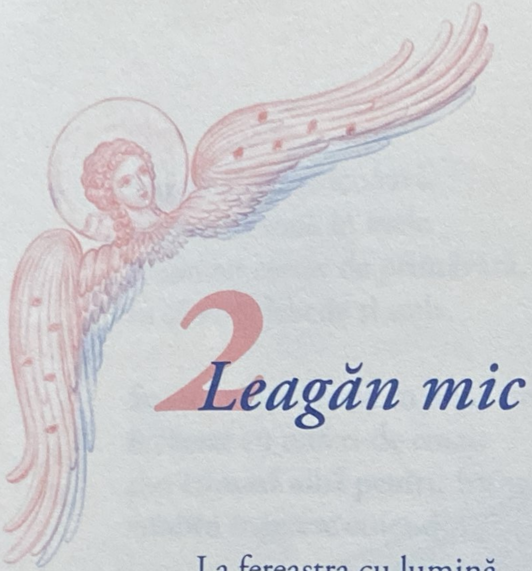

2. Leagăn mic

La fereastra cu lumină
cade freamăt alb de sbor.
Seara, lunecă'n pridvor
heruvimii din grădină.

Crini cu trâmbițe se-adună
lângă uşe câte doi.
Se dau jos luceferi noi
din caişii plânşi pe lună.

Şi, tiptil, şi crini şi stele
şi heruvii de pe prag
intră'n casă, leagăn drag,
să te scrie'ntre zorele

şi să schimbe în grădină
un bordei de om calic,
pentr'un strop de leagăn mic
şi-o fărâmă de lumină.

3

Mărțișor

Luminiţa noastră are
soare'n zâmbet, tămâioare
şi'n privire mărţişoare.

Stânjenei şi porumbei
viaţa ei, şi râsul ei
brebenei, clopoţei.

Paşi golaşi de toporaşi,
vorbe mici cu licurici,
rândunici şi tufănici.

Ce grădină ne-a trimis
cel mai alb mănunchi de vis?

Ce luceafăr clar de rouă
ne-a dat nouă raza-i nouă?

Ce seraf de borangic
a pierdut un cântec mic,
când sbura argint şi harpă
peste casa noastră stearpă?

4

Alt mărțișor

Fir de cântec de noroc,
năpârstoc de busuioc,

ghiocel de funigel
cu azururile’n el…

A venit la noi aici,
ca o poznă de pitici,
iar de-atunci măicuța-i cântă,
o descântă, se frământă,
pieptăraşe moi îi coase
şi-o adoarme’n chiparoase.

Şi, uitându-şi de nevoi,
stă tăticu’ntre pisoi,
între „poze” şi căței
cu păpuşile’n bordei,
şi se laudă de zor,
cântător, surâzător,

că fetița lui, crăiță,
romaniță, luminiță,
fata lui cât un cercel
a făcut pipi pe el!

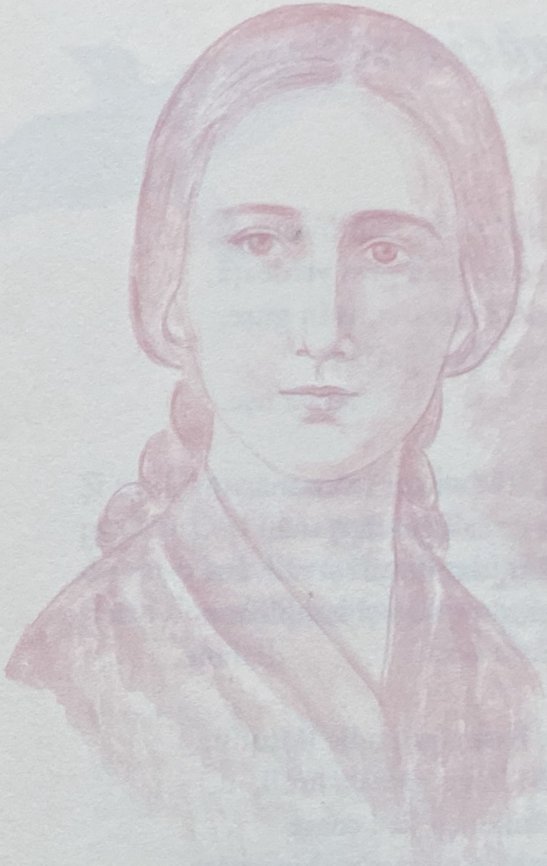

Flora Gyr

Rugăciune

Dă-i fetiței mele, Dimineață,
tălpi cu care lipăi prin verdeață,
tril de ciocârlie-ascuns în guşe,
zburda veveriței jucăuşe,
lângă uşe.

Cireşar, dă-i smeura cunună,
zâmbet de caisă şi căpşună,
fă-i caleşti din fluturi şi rădvane
şi din crini pantofi şi lampioane
diafane.

Pune-i, Basm, pe zodie lăstunii,
scutură-i în vis găteala lunii,
adu-i sânzienele să-i coase
scrânciob de mătase'n chiparoase
somnoroase.

Şi tu, Cântec, sue-mi – o lumină
pe lăcusta-ți lină, cristalină,
du-mi-o bob de rouă prin glicină,
şi din floare'n floare mi-o aşează,
ca o rază!

6

Cântec pentru prichindel

A fost în lună un bordei,
bojdeucă veche de calici.
Torcea măicuța funigei,
păzea tăticul licurici.

Şi-aveau o fată cât un ou,
un mărţişor, un prichindel,
cu paşi de crin şi nufăr nou,
subțire toartă de cercel.

Ci bietul prichindel râvnea
păpuşi de pluş şi urşi pitici.
Când ai bordei cât o mărgea
şi eşti pândar de licurici,

Tătic nătâng, cum poți uşor
să cumperi urşi de borangic?
Cum or să vină dumnealor
într'o cocioabă de calic?

Ofta tăticul licurar
şi, scornitor de jucării,
umbla prin lună, pe cleştar,
să prindă pui de stele vii

şi să culeagă pentru pici
luceferi moi căzuți prin crini,
un sac de logostele mici
şi-o traistă plină cu lumini.

Dar când tăticul cel sărac
venea acas’ cu truda lui,
curgea funingine din sac
şi din dăsagă fum verzui…

Atuncea, peste scrum de stea,
plângea tăticul prost şi bun.
Măicuța tristă se oprea
din tors, şi’n urmă iar într’un

dărăpănat, lunar bordei
visa fetița urşi pitici,
torcea măicuța funigei,
păzea tăticu licurici.

7

Cântec de leagăn

Vino somn
albastru domn,
tânăr crai
suflat cu rai,
safirin
prin rozmarin,
fulguind, plutind, zâmbind,
lângă puiul meu de-argint,
şi tiptil
adoarme-mi-l.

Vino cer
de giuvaer,
să mi-l plouă
numai rouă,
să mi-l vază
numai rază,
să-l sărute desfăcute
numai rodii şi lăute,
luna lin,
să-l culce’n crin.

Vino stea
de peruzea,
cerne-i zări
pe mâini ş'n păr,
flori de cântec şi de măr.
Suflă-i pene
peste gene,
suflă-i basm peste obraz,
fă-i un leagăn de topaz –

culcă-l: stea,
scoală-l: lalea.

8

Copil bolnav

Puiul Radului, de rouă,
aromind a busuioc,
de opt zile, ba de nouă,
arde-ntr-un pătuc de foc.

A venit o rândunică
să mi-l vadă cum zăcea
cu tristeți de tufănică
şi cu lâncezeli de stea.

O lăcustă se închină,
iar crăițe şi furnici
se tot roagă, în grădină,
pentru mâinile lui mici.

Două lebede ca mierea
şi-un pisoi de pluş lunar
plâng, de ieri, lângă durerea
unui leagăn de cleştar.

Numai dumneata, molatic
urs de vată, stai sub pat,
clatini capul, gânduratic,
spre tăticul supărat,

parc-ai vrea să treci de praguri
şi la piept s-aduci, nătâng,
stupii tăi cu mierea-n faguri,
toată smeura din crâng,

toate crengile din crâng.

9

Luminiță

Are tata o fetiță
Luminiță.
Paşi de vis şi mânuşiță
de crăiță.

Când prind umbrele să cadă
în livadă,
păunițe de zăpadă
vin s'o vadă.

Sună merii'n cinstea ei
clopoței,
şi albine-aduc cercei
de scântei.

Cântă crinii pe vioare
de ninsoare,
melcii spun istorioare
mici cu soare.

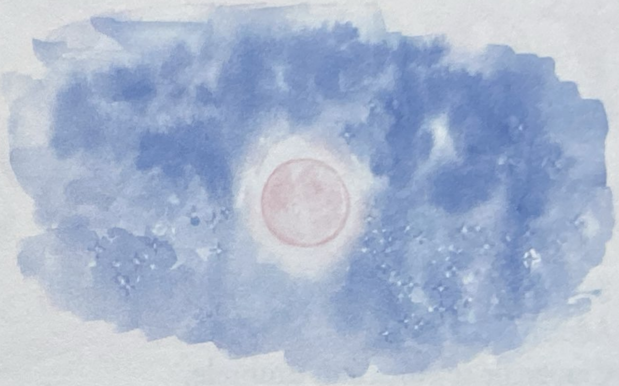

Dar în casa argintie
de hârtie,
doar tăticul prost mai scrie
şi nu ştie

că de dragul luminiții
licuricii
au aprins la geam aglicii,
iar piticii

au cărat o lună mare
în spinare,
şi-au proptit-o'n casa noastră
de fereastră.

10

Somn

Se'nchid ferestre albe prin lalele.
Adorm lăcuste de argint brumat.
Ciupercile se culcă sub umbrele,
şi numai călţunaşii-au aşteptat

să vină seara, ca să-şi pună pinteni
la micii lor conduri voevodali
şi să colinde parcurile, sprinteni,
schimbaţi cu toţii'n fluturi vesperali.

De-acuma luna – pasăre măiastră –
s'a coborât să doarmă în cais…
E ceasul când păpuşile din vis
ies, lunecând, din casă, pe fereastră,

se prind în horă albă prin sulfină
şi văd cum pleacă irişii în cer,
s'aducă jos, în cofe de lumină,
parfumuri noi şi stropi de colier.

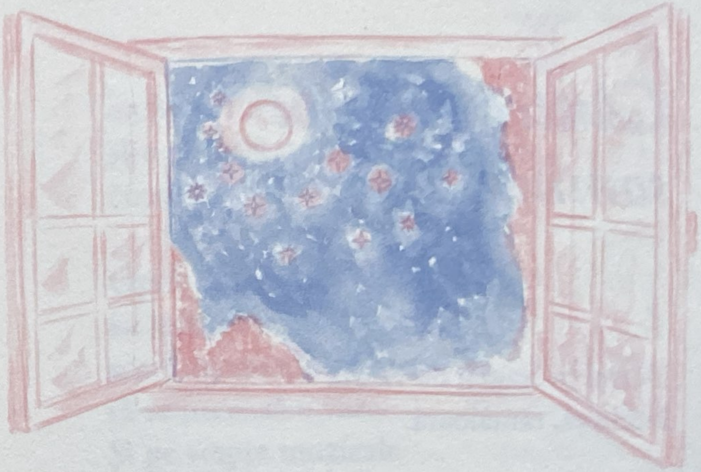

E ceasul când prin crinii de oglindă
se lasă heruvimi cât o petală
să stingă lămpi şi candele s'aprindă, -
şi când, pribeag, cu barbă de cerneală,

câte-un pitic, ducând o stea în cârcă,
se-opreşte sub o tufă de aglici
şi, răzimat încet de-o mânătârcă,
şi-aprinde pipa la un licurici.

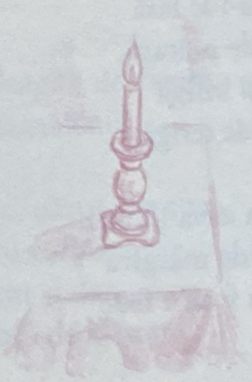

II

Cântec pentru somnul Luminiței

Dormi în leagăn de vioară
luminiță, tămâioară.

C-o să vină prinț mlădiu
de smaragd și aur viu,
lăcrimat de-o stea de foc
și pornit după noroc
într'o luntre de ghioc.

Și-o să cadă în grădină
în caftan de lună plină,
nu mai'nalt cât o stamină,
străveziu ca o lumină.

Când corabia-i se lasă
pe o frunză de mătasă,
ancora o să-și înfigă
într'un lujer de ferigă,

și, sărind din nava-i mică,
prichindelul de mărgică
s'o da jos din foae'n foae
ca o lacrimă de ploae
și-o să fugă prin răzoare,
cum fug razele de soare.

Oprit lâng'o tufănică,
va întinde scară mică,
scară sprintenă de rază,
să se urce, să o vază.
Și pe trepte muzicale
va sui lângă petale,
ploconindu-se ușor,
cântător, tremurător,

ca să prindă
lin de ele
o colindă
de mărgele
și s'aprindă
sub stamine
o oglindă
cu rubine…

Dormi în leagăn de vioară,
luminiță, tămâioară.

Prințul mic, căzut din stea,
mire pentru tufănea,
a venit, sărut și dar,
pentru nuntă de cleștar,

ca să-şi ia mireasa'n cer
în caic de giuvaer.

Noapte bună, noapte bună,
către-o stea cât o alună,
pe argint de lună plină,
urcă'ncet ca o lumină
o corabie pitică
cu un prinț şi-o tufănică...

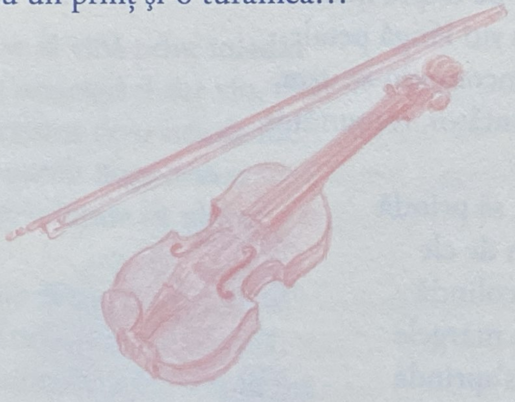

Iar în stea, i-aşteaptă'n zori
un alai de prinți şi flori
şi-un rădvan țesut din fir
de zefir şi de safir.

Dormi în leagăn de vioară,
luminiță, tămâioară.

Şi-or să treacă ani grămadă
cu amurguri şi zăpadă.
Basmul meu din astă sară,
luminiță, tămâioară,

nimeni n'o să ți-l mai spună,
şi nici prințu'n strai de lună
n'o să mai coboare-aici,
în grădina cu urzici.

Şi-or rămâne'n steaua mică
voevod şi tufănică,
iar tăticul, fata mea,
poate-o fi şi el în stea...

Dormi în leagăn de vioară,
luminiță, tămâioară.

12

Cleștar

Dumnezeu, din muguri şi mătasă,
mi-a trimes un pui – ca un lăstar –
ziua să mi-l joc pe-o chiparoasă,
seara să mi-l culc în degetar.

Pentru piciul ăsta mic de aur viu
– fulg de lună, zâmbet de zăpadă –
m'am făcut tătic giuvaergiu,
strai de-azur să-i cos dintr'o baladă.

Îi aştern suave pentru mers
strofe mici ca fulgi de crizanteme,
ca să calce numai peste vers,
cu pantofi de rouă prin poeme.

Îi fac jocuri din aripi de cărăbuş
şi din umbre moi de tămâioară.
Leagăn i-am cioplit dintr'un arcuş
şi culcuş de cer într'o vioară.

Cresc păpuşi din floare de cireş
şi le plimb prin stihuri şi zorele,
şi-un căluţ de vis îi scriu pe-un preş
măestrit din cântece şi stele.

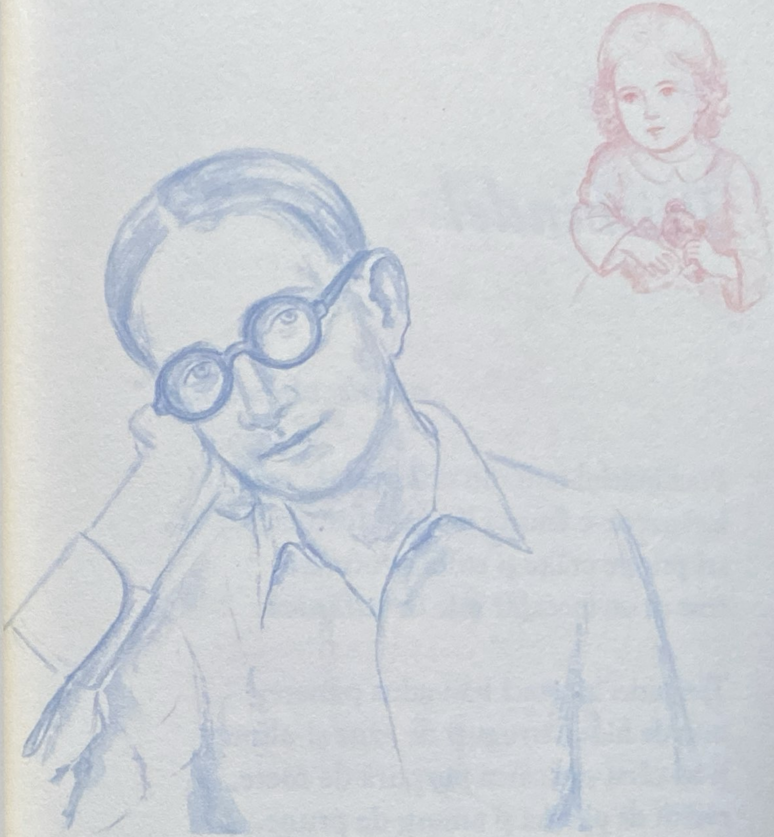

Chiar şi urşii, cu priviri de sticlă roz
şi cu funde prinse în agrafe,
îi adorm în basm cu voevozi,
în cocioabe albe de garoafe.

Şi aşa trec zilele... cu steme,
cu oftat, cu zurgălăi sau cu amar,
şi ne uită'ntre garoafe şi poeme
– pici plăpând şi tată grădinar –

pe o margine albastră de cleştar.

13

Prichindel

„titicule, vleau luna..."

Prichindelul tatii, un crâmpei de rază,
legănat pe-o frunză lângă o furnică,
stă printre crăițe și trifoi și-oftează,
trist ca un luceafăr mic de tufănică.

Trei pitici lunateci i-au adus panere:
nuci de fildeș, struguri de azur și-alune
și-au cărat și'n cârcă purpură de mere,
răsărit de piersici și amurg de prune.

Și-au stat fiecare pe o pergamută,
dăruindu-i roade cu lumini cerești.
De ce plângi, fetiță, ca o stea durută,
azi lângă mireasma merelor domnești?

Și-a chemat tăticu muzici înstelate:
un taraf de greeri sub un trandafir,
unul cu o cobză cât o fragă'n spate,
altul cu-o ghitară mică de safir.

Luminița noastră nu vrea tămâioasă,
nici pitici, nici greeri argintându-și struna.
Tată fără suflet, lenevești în casă,
nu ți-a spus, aseară, piciul, să-i dai luna?

Ei, tăticu poate-ar lua-o din grădină,
dar e grea de geamuri, brățări și viori,
și-ar putea s'o spargă'n țăndări de lumină,
cioburi de oglindă risipind-o'n flori.

Ci de vrea fetița, o merge'mpreună
cu tăticu ăsta neîndemânatec,
și-o să stea trei ceasuri rătăcind prin lună
și strângând melci limpezi de azur sălbatec.

Maică, fă-ne-o scară cum e borangicul.
Dă-ne'n traistă pâine și magiun un pic.
Nu vezi? Pleacă'n lună fata și tăticu...

Haide și matale, Domnule Pitic!

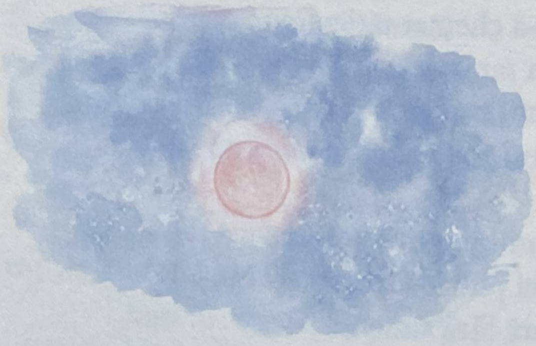

14

Leagăn de toamnă

Brumar. O stea s'a desfăcut
inel tăcut,
și pe crăițe a căzut
ca un sărut.

Pe urmă luna s'a lăsat
caic brumat,
și păsăruici de matostat
și-argint curat

suiră'n luntrea ei de os,
cu zbor sfios,
vâslind pe cerul somnoros
de abanos.

Ieri, păsările. Iar acum
flori mici de fum
cu traiste pline de parfum
pornesc la drum.

Piticii-au strâns din ierbi înalte
stelele'nvoalte
şi le-au cărat ca pe smaralde
prin scorburi calde.

Toţi pleacă: àripi, tufănici
şi licurici...
Doar strugurii cu inimi mici
mai plâng pe-aici.

Auzi? în geamul nostru'nchis
bătăi de vis.
Brumare, ce răvaş ne-ai scris
pe frunză moartă de cais?

O, e un greere drumar,
un lăutar,
cu scripcă veche de cleştar
şi chihlimbar.

Mă duc, oftând, ca să-i descui
şi ca să-i spui:
Tot umbli tu pe cărărui,
al nimănui.

Rămâi la noi în Brumărel
cu dibla ta cât un cercel,
şi cântă-mi pentru prichindel
un cântec ca un funigel.

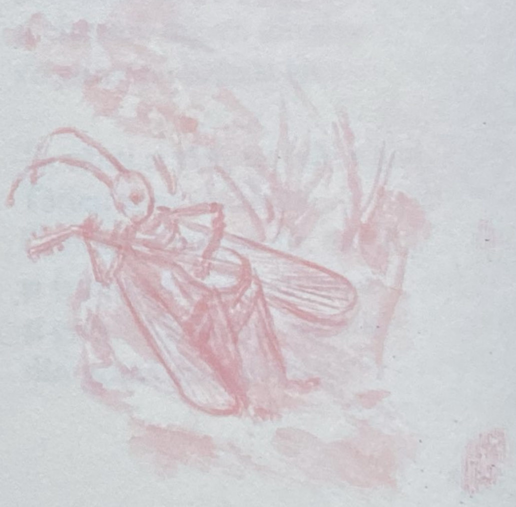

15

Elegie

Hulubi se scutură ninsoare.
Ning raiuri fragedă candoare.

Vin piersicii la noi în casă,
zăpadă roză de mătasă,
şi zurgălăi pun la fereastră,
să-i vadă luminiţa noastră.

Lumina tatii, răsurică,
şi-adoarme'n colţ păpuşa mică
şi cheamă îngerii din zbor
s'o culce pe beteala lor...

Tu cânţi şi râzi, cu ochi senini...
Tăticu scrie mărăcini.
Condeiu-i lunecă din mână,
şi fruntea-i rece şi bătrână
şi grea... Ce boabă argintie
din geană cade pe hârtie

şi sparge slovele de-azur
şi le împrăştie'nprejur,
de parcă şoim de ghiaţă mic
căzu'ntre pui de borangic
şi-a spulberat în vânt, deodată,
mătasa lor cutremurată?

Ci luminiţa jucăuşe
cântă şi-adoarme o păpuşe.

Ce-i pasă că tăticul ei
adună lacrimi în condei
şi că prin gândurile-i grele
nu dorm păpuşi şi nu cresc stele?

Printre hârtii, cărţi şi condee,
amurg şi morţi de curcubee.
Dar jos, în colţ, surâs de rouă
şi licurici de viaţă nouă.

Paşi fragezi. Vine luminiţa.
Se sting condeiul şi peniţa.
Apun hârtii şi călimară.
Odaia toată-i primăvară.

Pe mâna grea care a scris
mâna fetiţei pune vis...
Aşează zâmbete de crin
pe cuta frunţii, pe suspin,
şi culcă, lină, pe necaz,
caisa roză din obraz.

De-ar plânge-acum tăticul ei,
ar creşte'n lacrimi clopoţei,
s'ar preschimba în tămâioare
şi plânsul tatii ar fi soare!

16

Moș Crăciun

Într’o sanie ușoară,
tras de-o ciută de mărgean,
Moș-Crăciun din cer coboară,
ca în fiecare an.

El o traistă poartă’n spate
și’n ea, darnicul unchiaș,
duce daruri minunate
pentru dragii-i copilași.

Trenuri, mingi, autobuze,
cărți cu zâne și pitici,
el, cu zâmbetul pe buze,
le împarte celor mici.

Căci în fiecare casă
stă un brad cu jucării,
iar în jurul lui, voioasă,
e o horă de copii…

Și, pe când din traista-i plină
Moșu’mparte ce-a adus,
dintr’o ieslă de lumină
le surâde chiar Iisus…

17

Nani, nani, leagăn de vioară

Nani, nani, leagăn de vioară,
pentru care taină cânt şi cresc
bob de lună, nufăr îngeresc,
tămâioară, inimioară, lăcrămioară?

Pentru care vise cu gondole
odrăslesc odor de chihlimbar?
Pentru zâmbet sau florar
cu viole sub cupole de corole?

Poate pentru dorul cu sandală
de suleget voevod mezin,
poate pentru cântecul senin
pe-o petală muzicală de beteală...

Poate însă-l cresc pentru cucută,
pentru zări cu lung mărăciniş,
pentru doruri fără luminiş
cu durută mută alăută...

Cânt şi leagăn primăvară lină,
plâng şi-o'nchin aceloraşi poveşti
care-astupă rozele crăeşti
şi le-nclină pe tulpină de rugină.

Nani, nani, leagăn de vioară,
pentru care taină cânt şi cresc
bob de lună, nufăr îngeresc,
tămâioară, inimioară, lăcrămioară?

18

Și când tăticul s'o fi dus...

Mai e puțin, mai e puțin,
şi plec în praf, în stea şi'n crin.

Azi, piersic vechi ce stă să cadă,
şi mâine: brumă, zări, zăpadă.

Şi când tăticul s'o fi dus
sub fluturi jos, pe zodii sus,

în urmă-i, mic seraf bălai,
inel suav, crâmpei de rai,

tu, pui plăpând de promoroacă,
într'o grădină, într'o joacă,

să rupi din iarbă stea cu foi,
luceafăr verde de trifoi,

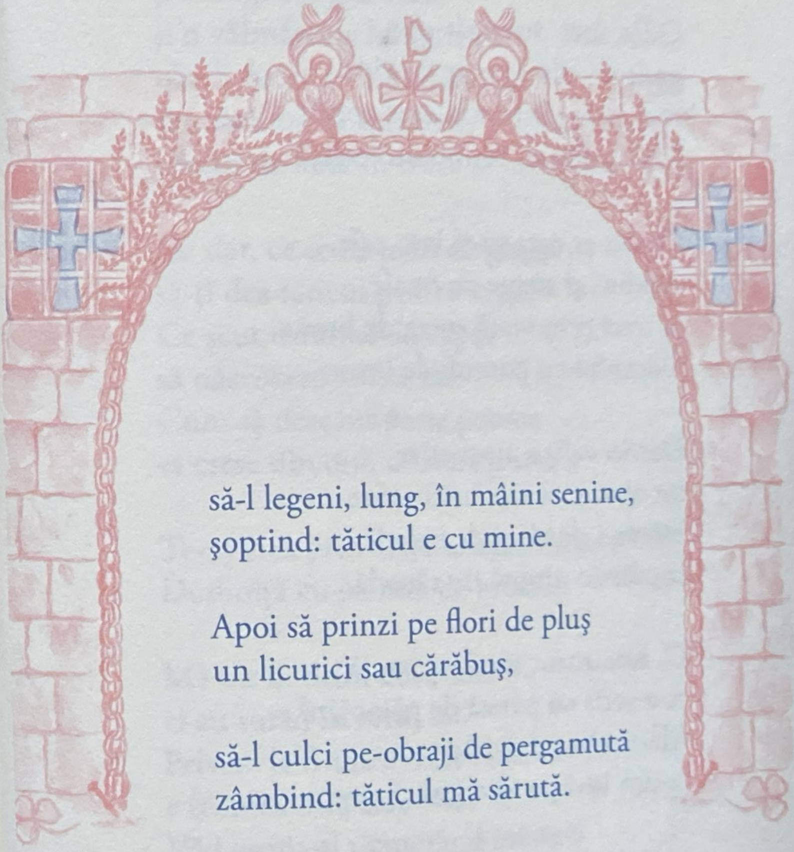

să-l legeni, lung, în mâini senine,
şoptind: tăticul e cu mine.

Apoi să prinzi pe flori de pluş
un licurici sau cărăbuş,

să-l culci pe-obraji de pergamută
zâmbind: tăticul mă sărută.

19

Destin

Odor suav, surâs de crin,
paşii tăi albi spre ce destin?
Spre care ţărm, sub care zodii?
Ani cu păuni, venin sau rodii?

Tăticu-ar vrea să-ţi lase zale,
conduri şi steme cu opale,
să treci prin viaţă steag de bronz,
Domniţă cu pantofi de bronz.

Dar în calica moştenire
nu sunt nici zale, nici safire.
Stema-i de vis şi de baladă,
condurii: umbră de zăpadă...

O, testament sărac, ce vrajă
te-a scris cu pânză de păianjăn?
Mână sfioasă şi stângace,
te-am învăţat să creşti răgace,

şi licurici şi flori neghioabe,
nu foişoare cu podoabe!

Cu aste daruri mici de fum,
pui scump şi alb, te-ai frânge'n drum.
Ţi-ai lua tovarăşi numai macii
şi funigeii şi gândacii,
şi'n vălmăşeala lor pitică
n'ai fi decât o tufănică,
un cărăbuş cu zale moi
trântit de lună în trifoi...

Ce dar, ce scule mari de ghiaţă
să-ţi dea tăticul pentru viaţă?
Ce scut, ce strae de văpăi
să născocesc anilor tăi?
Cum să descânt peste poeme
să cresc din duh comori şi steme?

Te-aş vrea prin viaţă steag de bronz,
Domniţă cu pantofi de bronz...

Mă uit în ochii tăi, odor:
ci eu surâd în cerul lor.
Privesc la fruntea ta de rază:
e fruntea mea care visează.
Văd geana-ţi tremurând mătasă:
întocmai geana mea se lasă...
Aceiaşi umbră albă creşte
pe gura ta care-mi zâmbeşte,

pe gura mea ce-ți spune cântec,
pe mâna care-ți scrie cântec.

Luceafăr trist ce-mi arse'n coastă
acum și'n pieptul tău adastă.
Răsfrânt în tine stea ciudată,
lacrimă'n roua ta curată...

Ci nu ne vreau uniți de punți,
acelaș vis, aceleași frunți.

Cu care foarfecă beteagă
să tai lumina ce ne leagă?
Ursitei tale, ce vintrele
să-i dau, să pleci pe mări cu stele
– lotcă de cer și curcubeu –
uitând pe zare țărmul meu?

Te-aș vrea prin viață steag de bronz,
Domniță cu pantofi de bronz.

Dar dacă gem să ne despartă
adânc, corăbii, zări și soartă,
mai clar în tine mă aprinzi
în lungi răspunsuri de oglinzi...

Și-așa... cum nu mai pot vr'odată
din nuferi tineri de agată,
din anii tăi cu albe foi,
să-mi iau destinul înapoi,
vei merge, strop de luminiță,
cu visul tatii: cununiță,
în viața ta cu viața lui,
la piept cu cântecele lui.

Și nu vei fi un steag de bronz,
Domniță cu pantofi de bronz,

ci o fetiță care are
conduri de rouă, pași de floare,
și care, printre crini și-albine,
zâmbind, în brațe cu stamine,
de-atât surâs o să viseze,
de-atâtea vise o să plângă,
de-atâtea lacrimi o să cânte...

20

Leagăn mic

Strop bălai, lumină rară
de cleştar şi peruzea,
te-am culcat într'o vioară
şi-am cules din primăvară
floare albă ca o stea,

ca să-ți fie stea.

Lângă leagăn, din baladă
ți-am adus un crin senin,
să stea veghe de zăpadă,
ca un înger mic de crin,

Heruvim de crin.

Şi ți-am pus pe mânuşițe
fluturi moi cu zbor deschis,
licurici cu luminițe,
ca să-ți lumineze'n vis.

Fluturi pentru vis.

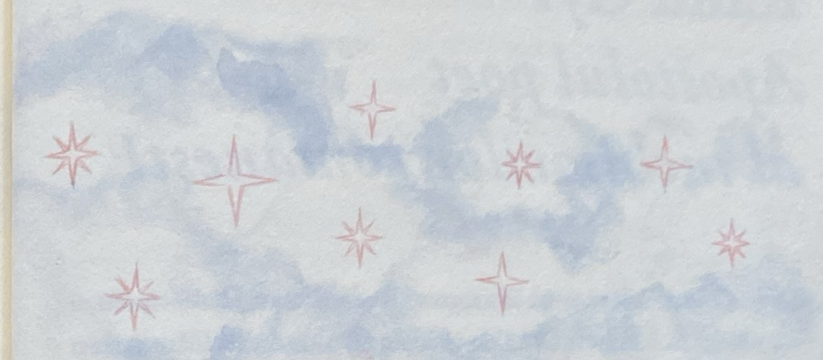

Şi'ntre florile grădinii,
lângă fluturii ce ning,
n'ai să ştii că mor toți crinii
şi că fluturii se sting.

Într'o zi se sting.

Că'ntr'o zi şi pentru tine
zborul lor va fi închis,
şi că nimeni nu mai vine
să-ți aducă stele'n vis...

Stele mari de vis.

Biografie

Radu Gyr – *Apostolul poet al închisorilor româneşti*

Radu Gyr, pe adevăratul său nume, Radu Ştefan Demetrescu, s-a născut la 2 martie 1905, la poalele Gruiului din Câmpulung Muscel, de unde şi pseudonimul literar Gyr, prin derivație. Poetul descinde dintr-o familie de intelectuali, fiind fiu al renumitului actor Ştefan Coco Demetrescu şi al muzicienei Eugenia Gherghel.

La vârsta de 3 ani Radu se va muta împreună cu părinții în orașul Craiova, unde tatăl său fusese angajat la Teatrul Național. Micul Radu primeşte o aleasă educație culturală și moștenește talentul muzical al mamei sale.

Crescând în şoaptele basmelor mamei şi dinamismul pieselor de teatru ale tatălui, Radu își formează propriul orizont literar, din care începe să compună. Scrie versuri de la vârsta de 10 ani, dedicând celor dragi și profesorilor săi epigrame. La vârsta de 14 ani compune un poem dramatic, intitulat „În munți", care s-a și pus în scenă, fiind jucat la 7 iunie 1919, pe scena Teatrului Național din Craiova.

Urmează cursurile liceului Carol I pe care le parcurge cu sârguință. În această perioadă, în sufletul poetului încep să se nască sentimente puternic naționaliste. Atât de mult suferea pentru țara sa încât în toamna anului 1916, când Ardealul era zguduit de invazia trupelor germano-austriece, Radu, un copil pe atunci, se oferă voluntar ca cercetaş brancardier pe una din ambulanțele trase de cai, lângă trupele române de la Târgu Jiu.

Bursier al liceului şi fruntaş al clasei sale, colaborează la mai multe reviste literare locale, ataşându-se mai mult revistei craiovene „Năzuinți", condusă de poeta Elena Farago, pentru care va nutri sentimente nobile şi aleasă prețuire. Sub îndrumarea pedagogică a acesteia, Radu Gyr debutează cu primul volum de poezii, intitulat „Linişti de schituri", odată cu absolvirea liceului.

În perioada 1923-1927 urmează cursurile Facultății de Litere şi Filosofie din Bucureşti. Încheie facultatea cu o valoroasă teză de licență: „Cronicarul Ion Neculce şi influența operei lui asupra literaturii noastre culte". Devine asistent, apoi conferențiar universitar la Catedra de Estetică Literară şi Literatură Universală, stabilindu-se în Capitală.

În 1925 *Societatea Scriitorilor Români* îi oferă „premiul sonetului"; Mihail Dragomirescu îi oferă „premiul scriitorilor tineri". Alături de alți colaboratori încearcă să tipărească o nouă revistă, *Viața literară,* dar aceasta este repede oprimată.

În 1927 se căsătoreşte. Soția sa, Flora, o tânără cu năzuințe spirituale înalte, avea să îi fie reazem moral şi duhovnicesc până la sfârşitul vieții, alături de singura lor fiică, Simona Luminița.

În perioada 1930-1933 avea să cunoască în mod direct suferințele românilor, care reuşeau cu greu să îşi mențină integritatea națională şi economică. Radu Gyr ia contact cu tinerii Gărzii de Fier şi este profund marcat de covârşitoarea personalitate a Căpitanului Mişcării – Corneliu Zelea Codreanu. Asemenea altor camarazi ai săi, nu face altceva decât să scrie şi să activeze la formarea şi educarea culturală a poporului român, îndemnându-l să cultive idealurile creştine şi patriotice, nu în duh şovin, ci în duhul evlaviei şi respectului față de înaintaşii acestui neam. Colaborează la revista Universul literar şi apoi la alte reviste literare de formație naționalistă: *Gândirea, Gând Românesc, Sfarmă-Piatră, Decembrie, Vremea, Revista Mea, Revista Dobrogeană,* precum şi la ziarele: *Cuvântul, Buna Vestire, Cuvântul Studențesc;* tot de la Radu Gyr ne-au rămas traduceri din Goethe, Verlaine, Baudelaire, recenzii şi eseuri literare precum şi studii critice. A fost premiat în mai multe rânduri de Editura Socec, de Societatea Scriitorilor Români şi de Academia Română pentru volumele de poezii: *Plânge Strâmbă-Lemne,* 1927; *Cerbul de lumină,* 1928; *Stele pentru leagăn,* 1936; *Cununi uscate,* 1938; *Corabia cu tufănici,* 1939 şi pentru multe alte volume de poezii pentru copii.

Din 1937 încep suferințele inimaginabile ale poetului. Acesta cade pradă mai întâi regimului criminal al lui Carol al II-lea, fiind internat în lagărul de la Tismana, fără asistență medicală, în afara oricărei corespondențe cu familia şi cu un sever regim alimentar. La Miercurea Ciuc însă închisoarea s-a transformat în adevărată academie de prelegeri susținute de marii profesori, printre care excela Nae Ionescu. Aici Radu Gyr compune acea bijuterie de poezie, *Cântec de leagăn,* cu care, spune Nicolae Nicolau: „ne-am legănat copiii rămaşi acasă, noi, zecile de mii de deținuți politici, de atunci şi de mai târziu”.

După această primă detenție, este din nou condamnat sub regimul antonescian, apoi amnistiat şi trimis spre „reabilitare” pe frontul de răsărit. Pe front, ca şi în temniță, compune, poeziile sale din această perioadă fiind atât de frumoase şi lirice, pline de delicatețe: *Departe, în vis, e o casă/ din geamuri clipind somnoroasă.../ Şi două mânuțe mirate/ cucernic pe piept închinate/ în mica lor rugă sfioasă./ Să vină tăticu acasă...* Rodul literar al acestei experiențe de viață se va concretiza în volumele de versuri: *Poeme de război* (1942) şi *Balade* (1944).

În 1945 este încadrat în „lotul ziariştilor” şi condamnat la 12 ani muncă silnică. Îşi execută pedeapsa, rănit fiind de pe urma războiului, în spitalul închisorii Braşov (o perioadă nu prea lungă, dar foarte grea) şi la Aiud, unde a suferit chinuri de neînchipuit, cu un regim de celulă foarte aspru. Până în anul 1948, a avut posibilitatea să scrie şi să-şi trimită acasă poeziile, deşi pe fiecare pagină, conducerea închisorii imprima ştampila „cenzurat”. În toamna anului 1946, în spitalul penitenciarului Văcăreşti, Radu Gyr compune celebra poezie *As’noapte Iisus,* poezie ce avea să ridice moral şi spiritual sute de mii de deținuți.

Începând din 1948, comuniştii, făcând din temniță loc de exterminare, golesc celulele de orice urmă de creion şi hârtie, ridicând între deținut şi familia sa un zid impenetrabil. În aceste condiții, poetul e silit să-şi „scrie” poeziile doar în memorie, fără a le mai putea transcrie pe hârtie, ci doar împărtăşindu-le oral, încredințându-le altor memorii, ale celor cu care împărțea detenția. Doar harul primit de la Iisus care „venea în celulă” poate explica memoria şi puterea creatoare a poetului în acele condiții de bestialitate. Până în 1954 compune în temniță 200 de poezii pe care le trimite afară prin prietenul său de detenție, Dumitru Cristea, care, la ieşirea din închisoare, le aşterne pe hârtie în trei caiete, în octombrie 1954.

Este eliberat în 1956, dar după doi ani este din nou arestat și condamnat la moarte sub acuzația de „dușman al poporului" pentru poezia: *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane,* pedeapsa fiindu-i comutată la muncă silnică pe viață. La 20 mai 1963 este grațiat.

A urmat o perioadă de tăcere adâncă și de amintiri. Nu discuta cu nimeni despre momentele grele din detenția sa, de teama ca nu cumva aceste discuții să se transforme în probe de noi dosare pentru prietenii săi. Era interiorizat și dedicat familiei de care anii detenției l-au ținut departe. Cea mai importantă preocupare a sa rămâne așternerea pe hârtie a întregii sale opere poetice, compusă și memorată între zidurile celulelor din închisori. Timpul și-l împărțea între biroul de lucru și Biserica Amzei, unde obișnuia să participe la slujbe. Lucra enorm și se ruga. Amenințat permanent, urmărit de Securitate, scos din circuitul valorilor publice din țară, Radu Gyr își termină de scris toată opera poetică, mulțumindu-i Maicii Domnului pentru acest timp binecuvântat.

Geniu al literaturii românești, mărturisitor și rugător de valoare al Bisericii Ortodoxe Românești, s-a stins din viață la 29 aprilie 1975, datorită unei congestii cerebrale, după ce, în urma condițiilor inumane în care a fost silit să trăiască în perioada detenției, trupul i-a fost măcinat de boli: hemofilie, ulcer duodenal, leziuni pulmonare ș.a. La 70 de ani, în Marțea Patimilor, s-a stins Poetul Pătimirilor, Radu Gyr, spre a se întâlni cu Cel pe care L-a văzut în celulă și i-a șters rănile, și cu toți ceilalți camarazi de suferință, care și-au dat viața pentru Dumnezeu și neamul românesc.

Manuscrisele poetului Radu Gyr au fost păstrate cu mare greutate într-o perioadă de plină ascensiune comunistă, după cum aflăm din următoarea relatare a domnului Dinu Popa, soțul

fiicei poetului: „Soția mea, Monica, lucrând la Uniunea Compozitorilor, avea și o colegă foarte drăguță, cu care era prietenă. Odată ne-am întâlnit și aveam manuscrisele cu mine. Și zic: *Eu am o sacoșă cu ceva. Nu i-am spus ce. Ai putea să găzduiești sacoșa asta câtva timp? Da, adu-o.* O femeie foarte drăguță pe care nu o interesa ce e în sacoșă. Putea să fie și aur și bijuterii sau nu știu ce. Unde stătea această doamnă? În blocul Securității. Și într-o seară m-am dus, am dus această sacoșă, am băgat-o sub patul ei și a stat acolo 9 ani. Și nimeni nu a știut nimic. Acolo au stat toate manuscrisele. Iar *Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane* – manuscrisul – l-au căutat, au rupt pernele, au tăiat, a fost salvat într-o undiță care stătea în colțul camerei".

Târziu, după '90, opera poetului este tipărită aproape integral, prin osârdia cu precădere a fiicei poetului, Simona Popa.

Pe această cale îi mulțumim doamnei Simona Popa și celorlalți membri ai familiei Gyr pentru îngăduința de a pune la îndemâna cititorilor aceste poezii înveșmântate în metafora zglobie, țâșnită din amintirile și trăirile copilăriei.

material realizat de mănăstirea Paltin Petru-Vodă

Radu Gyr
Stele pentru leagăn

Editor
Fundaţia Justin Pârvu
Concept grafic şi tehnoredactare
Atelierul de grafică, Bucureşti
Corectură
Mănăstirea Paltin Petru-Vodă
Desene
Monahia Serafima, M-rea Paltin Petru-Vodă
Tipografie
Accent Print, Suceava
Hârtie
offset ivory Palatina 85 g
Litere
Adobe Garamond, Calluna Sans

ISBN 978-973-0-17658-2
© Fundaţia Justin Pârvu

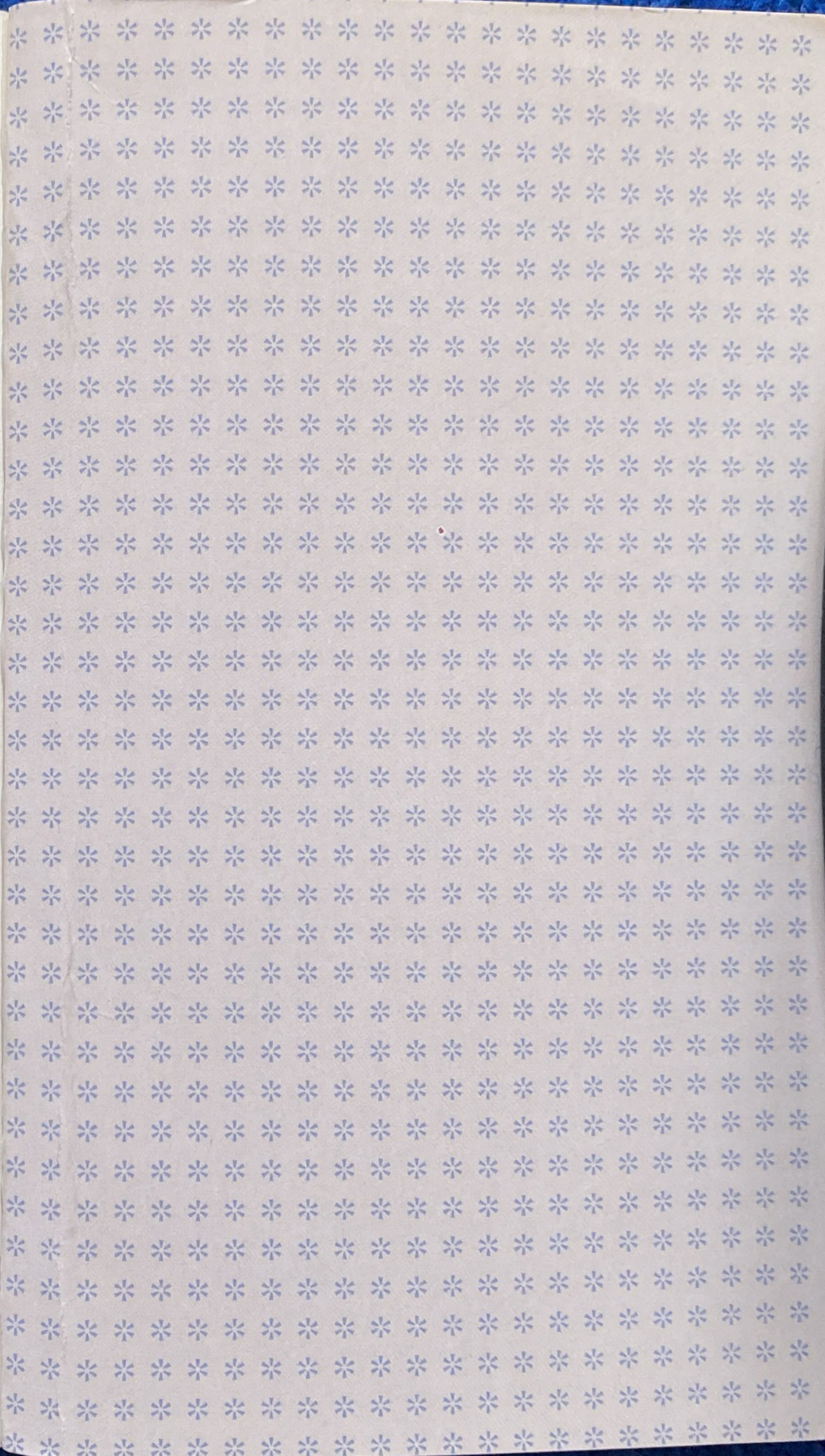

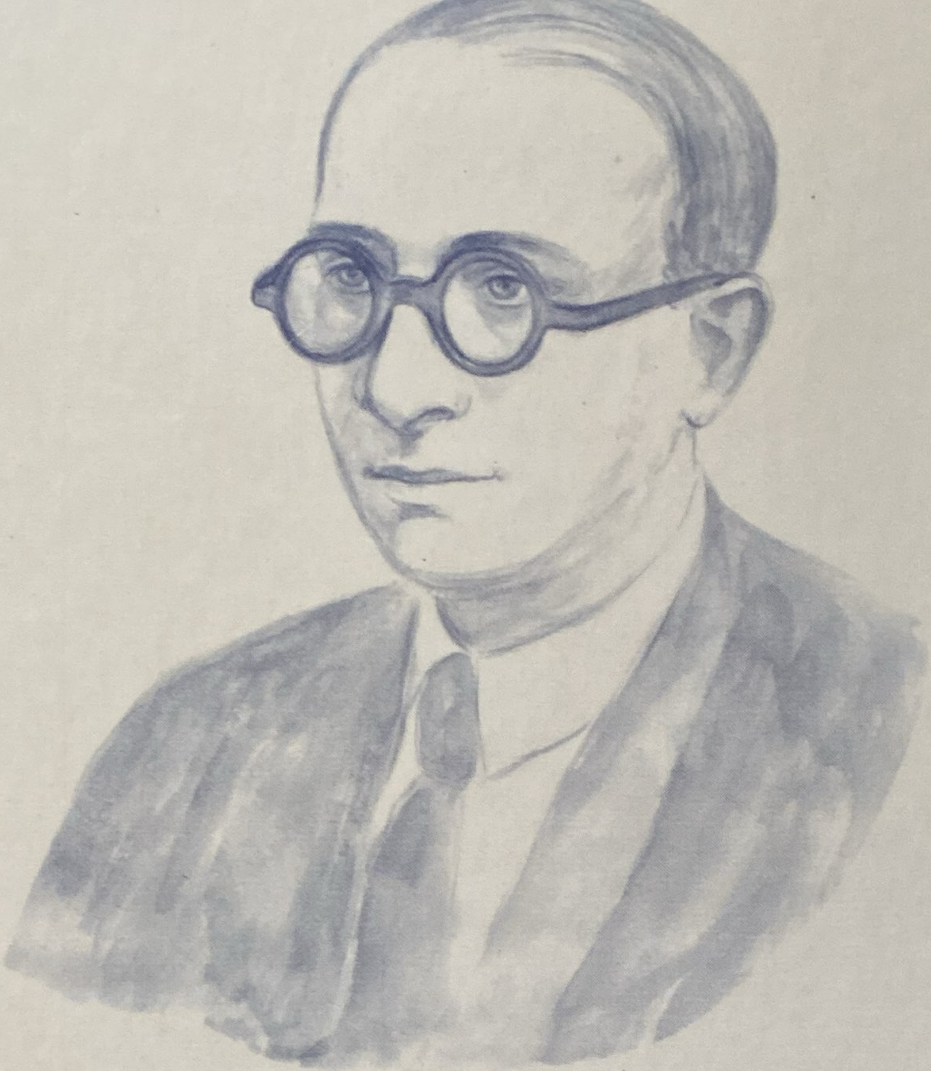

Mi-am făcut din viață călimară
şi-am întins în vânăta-i cerneală
trist condei de àfină amară
şi peniță verde, de coclеală...

ISBN 978-973-0-17658-2